

Rakouský národní park Kalkalpen: území evropské vzorové krajiny

Pavel Kovář

Horská krajina vápencových Alp v Rakousku má díky svému přírodnímu a surovinovému bohatství mezinárodní význam. Ilustrují to například genetické lesní banky, diverzita biotopů alpského pásma anebo bohaté zásoby čisté vody. Dnešní alpský prostor je však roztržtěn dopravními tepnami a ročně ho vyhledává 100 milionů návštěvníků. Kromě dopadů turistiky se množí hospodářské zásahy a mizí přírodní rezervy. Proto již před časem vznikly snahy ochrannářských organizací v Horním Rakousku navrhnout projekt Nationalpark Kalkalpen. K tomu skutečně došlo a od roku 1989 měl prvotní plán zřízení parku na zemské úrovni podporu.

Velikost území činí asi 750 km² a zahrnuje části Sengsengebirge, Reichraminger Hintergebirge, Haller Mauern a Totes Gebirge. Tyto horské skupiny jsou typickými severoalpskými krasovými formacemi, ale každá má jiný krajinný charakter. Území ve svém celku obsahuje přírodní potenciál, který nemá v Rakousku obdoby.

Od dubna 1990 probíhají plánovací práce v Kirchdorfu na Kremži. Národní park Kalkalpen se bude členit na jádrovou a okrajovou zónu. U té první je cílem ochrana přírody před všemi dalšími zásahy člověka, tedy před hospodářským využíváním území s výjimkou obhospodařování horských pastvin, které jsou podstatným prvkem pro charakter krajiny. Horské chaty budou vybaveny podle ekologicky únosných měřítek. Okrajová zóna má tvořit ochranný přechodný pás mezi nedotčenou přírodní zónou a obhospodařovanou krajinou. Připouští se v ní přírodě blízké lesnické hospodaření. Celá koncepce národního parku by měla přitahovat, resp. vychovávat takové návštěvníky, kteří nepotřebují přírodní krásy servírovat, ale jsou připraveni sami je objevovat, tedy aktivní prožitek namísto pasivního konzumu.

*Na jižně orientovaných svazích vápencových vysokohor najdeme společenstva zpevněných kamenných sutí s převládajícím ovsířem *Helictotrichon parlatorei**

Předpokládá se zde poměrně rozsáhlý vědecký výzkum (inventarizace výchozího stavu) a dlouhodobé monitorování některých procesů (vývoj ekosystémů po vyloučení předchozích vlivů lidské činnosti, zátěž vodních zásob různými formami znečištění apod.). Vhodná data budou převzata geografickým informačním systémem ve výzkumném středisku v Mollnu. Tím se podstatně zjednoduší archivování, třídění a interpretace dat. S pomocí prostředků dálkového snímání zemského povrchu má být vytvořena klasifikace krajinných typů jako podpůrný nástroj pro cílené řízení návštěvnosti a dalších konkrétních parametrů. Prostor národního parku má být předmětem pilotního projektu evropské vzorové krajiny.

Nezměrnou vegetační pestrost nelze vtěsnat do omezené počtu řádků, tedy alespoň základní formace spjaté s geomorfologií a nadmořskou výškou. Údolí řek krásí kulisy vrbových (*Salix eleagnoides*, *S. alba*) a olšových (*Alnus incana*) společenstev. Tyto porosty jsou výborně zachovány například v údolí Ennstal. Montánní stupeň, zejména jeho svahové polohy, osídluje převážně jedlové bučiny, někdy s přimíšeným smrkem, kde význačným prvkem bylinného patra je čemeřice (*Helleborus niger*). Na suťových mate-

*Na vysokohorských hřebetech kvete drobný druh z rodu mydlice *Saponaria pumila*. Hvozdík alpský (*Dianthus alpinus*) patří k endemitiům severních vápencových Alp (dole)*

Pohled pod vrchol Warscheneck (2 347 m n. m.), kde vlivem mohutné ledovcové údolní vany s pomalým odtokem vznikly i na vápencích zamokřené rašelinné vrstvy s řadou acidofilních druhů

riálech dachsteinského vápence lze nalézt přirozené čisté smrčiny, zatímco na dolomitových skalách vřesovcové bory. Při zvratu stupňů ovšem můžeme pod takovými partiemi s dřevinami vidět společenstva vysokohorských trávníků s ostřicí pevnou (*Carex firma*) nebo sutových niv s havezí česnáčkovou (*Adenostyles alliariae*). Subalpínský stupeň na bazických substrátech, zejména na dolomitech, porůstají ještě bory anebo jedliny s vysokobylinným patrem v podrostu. Horní okraje tohoto pásma často obsazuje limba a modřín spolu s kosodřevinou. Pokud je podloží kyselé, silikátové, převažují společenstva s olší zelenou.

Najdeme tu ovšem též území prostá dřevin, nejčastěji podmíněná edaficky — lavinovými drahami nebo sutěmi pod skalními stěnami. Tam, kde je určujícím faktorem pastva, nacházíme trávníky smilky tuhé a lipnice alpské. Souvislý travnatý koberec mizí na severních svazích a nahrazují jej porosty s ostřicí rezavou (*Carex ferruginea*). Výhřevné jižní svahy místy ovládá jeden z nádherných druhů ovširů (*Helictotrichon parlatorei*). V nejvyšším — alpínském stupni udávají tón skalní společenstva. Časté jsou porosty s mochnou (*Potentilla clusiana*). Větší souvislé plochy tu tvoří pouze alpínské trávníky (pralouky) s dominující pěchavou vápnomilnou (*Sesleria albicans*). Na závětrné straně svahových poloh k tomu přistupují krátkostébelné porosty s ostřicí vždyzelenou (*Carex sempervirens*) a naopak na expozicích návětrných porosty s ostřicí pevnou. Vedle toho tu najdeme společenstva sutí a sněhových výležísek s druhy oplývajícími nejrůznějšími adaptacemi v růstu, tvaru nebo v životním cyklu vůči extrémním podmínkám.

To, co zde člověk soustředěně studující přírodu může zužitkovat především, je názornost — každý příčinný jev, který známe z našich hor, je zvýrazněn mocností, rozměrem terénu. Inverze vegetačních stupňů je markantní, specifikum horniny umožňující přetrvat bylinám v lesním stupni nenechá velikostí enklávy nikoho na pochybách, geomorfologické uspořádání je pro připravenou představivost, jak v zimě působí vítr a sníh, učebnicově přitažlivé. Přejme novému parku Kalkalpen, aby mohl svým statutem co nejlépe a nejdéle plnit i tuto vzdělávací roli.

Vlastnosti horniny mohou působit na příkrých svazích její pozvolné trháni a permanentní pohyb shora dolů, takže se udržují místa, kde neobstojí dřeviny a vznikají bylinné enklávy. Ty se za příhodných změn klimatu mohou stát potenciálními centry šíření bylinných společenstev. Na snímku údolí pod vrcholem Trempl, 1 424 m n. m. Snímky P. Kováře

